

Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8)

Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet) har regeringens uppdrag att, med en tvärsektorieell ansats, främja policyutveckling som bidrar till att skapa goda förutsättningar för såväl stärkt konkurrenskraft som ett inkluderande, tryggt, säkert och effektivt nyttjande av nya lösningar, applikationer och tjänster i samhället. Komet ska bland annat verka för ökat samarbete i syfte att påskynda arbetet med policyutveckling inom vissa utpekade, prioriterade områden.

Komet har getts möjlighet att yttra sig över Kommunutredningens slutbetänkande. Komet avstår från att ta ställning till utredningens enskilda förslag men lämnar, med utgångspunkt i Komets pågående kartläggnings- och analysarbete, några övergripande synpunkter gällande behovet av att använda försök som arbetsmetod för ett snabbare lärande beträffande både möjligheter och risker vid användning och utveckling av ny teknik. Försök genererar kunskap och erfarenheter, och detta arbetssätt bör, enligt Komet, användas också vid regelutveckling.

Kommunutredningens förslag om försöksverksamhet

Kommunutredningen har bedömt att kommunerna, bland annat till följd av den demografiska utvecklingen och den snabba urbaniseringstakten, står inför stora och ökande utmaningar när det gäller att fullgöra sina uppgifter. I betänkandet lämnas därför ett flertal förslag som syftar till att stärka kommunernas kapacitet. Ett av förslagen är att det initieras en kommunal försöksverksamhet som innebär en möjlighet att anpassa verksamheter till lokala förhållanden eller minska statliga regleringar genom att kommuner får

ges undantag från bestämmelser i lagar, förordningar eller myndighetsföreskrifter. Det föreslås vidare att en kommundelagation ska inrättas med uppgift att bland annat hantera arbetet med försöksverksamheten.

Komets syn på behovet av att använda försök som arbetsmetod för främjande av innovation samt regelutveckling

Behovet av att genomföra försök gör sig gällande särskilt vid utveckling och användning ny teknik. Även utan direkt koppling till teknikutveckling kan det dock, innan större ändringar genomförs, vara lämpligt att på försöksbasis först pröva ett nytt arbetssätt eller en ny tjänst etcetera. Ett exempel på ett sådant försök skulle kunna vara tillämpning av nya rutiner för att förenkla och effektivisera ärendehantering och kontakter mellan kommunen, medborgare och företag. Allmänt kan sägas att försök bidrar till ett säkrare beslutsunderlag inför ställningstagande till om försöket ska permanentas. Det är också ett sätt att åstadkomma ett snabbare och mer flexibelt förändrings- och utvecklingsarbete.

Ny teknik skapar nya möjligheter för hela den offentliga sektorn och för företag. Användning liksom utveckling av nya lösningar (exempelvis tjänster som bygger på ny teknik eller på användning av befintlig teknik på nya sätt) är en nödvändighet, inte bara för kommuner och regioner i deras välfärdsuppdrag. Utveckling och användning av nya lösningar är också en förutsättning för att klara samtidens stora samhällutmaningar, såsom problem kopplade till klimatförändringar.

Det höga tempot i teknikutvecklingen är en utmaning för offentlig förvaltning, organisationer och enskilda. Att anpassning av befintliga regler, eller utarbetande av nya, inte går i bättre takt med teknikutvecklingen är en växande samhällsrisk. Det är viktigt att regelverk och arbetssätt möjliggör framväxt och införande av nya lösningar för kommuner (och för samhället i stort). Samtidigt måste risker som är kopplade till utvecklingen eller användningen av nya lösningar omhändertas. Det kan handla om exempelvis att värna individens rätt till privatliv och att trygga enskildas grundläggande fri- och rättigheter. Inom miljöområdet finns risken att nya lösningar hanterar ett miljöproblem på bekostnad av ett annat, eller att helt nya problem skapas.

Även om nya lösningar måste komma till nytta snabbt, krävs att det sker på ett ansvarsfullt sätt. Detta förutsätter innovativa och samverkande arbetssätt inom både privat och offentlig sektor. Att arbeta med försök i verkliga

miljöer är ett sådant arbetssätt. Komet menar att fler försök behöver genomföras i hela landet för att utveckla eller använda sådana nya lösningar. Att detta är önskvärt och utgör ett reellt behov har framkommit i Komets kartläggningsarbete (Komet beskriver 2020:12). Med stöd av erhållna kunskaper och gjorda erfarenheter av försök ökar förutsättningarna för att utarbeta ändamålsenliga regelverk.

Om ett visst försök inte kan genomföras enbart eller främst på grund av regelhinder, är det av avgörande betydelse att det går att skapa rättsliga förutsättningar för försöket, och att det sker snabbare än vad som är brukligt i dag. Av denna anledning bör en försöksverksamhet av det slag som föreslagits av Kommunutredningen tillåtas ha en bred utformning. Exempel på områden som enligt förslaget bör omfattas är insatser för att stärka bristyrkens attraktivitet och samverkan över riks-, läns- och kommungränser. Komet önskar understryka att det är av stor vikt att inte onödigt begränsa möjligheter och idéer redan i utformningen av en kommande försöksverksamhet.

I en försöksverksamhet som den Kommunutredningen föreslagit är en tät samverkan med representanter från högskolor och universitet samt näringslivet av central betydelse. Enligt Komet skulle nyttan öka, om det också tydliggörs att försöksverksamheten syftar till att förbättra den kommunala myndighetsutövningen i förhållande till företag och att minska den samlade regelbördan för näringslivet. Även medborgarperspektivet bör i detta sammanhang framhållas, vilket också påtalats i Tillitsdelegationens huvudbetänkande (SOU 2018:47 s. 372–378).

Sammanfattningsvis finns det, enligt Komets bedömning, ett behov av att skapa utrymme för regulatorisk försöksverksamhet i offentlig verksamhet genom lagstiftning som reglerar försök och en process för regelundantag. Kommunutredningens förslag kan till viss del tillgodose detta behov.

Jon Simonsson

Kommittéordförande